

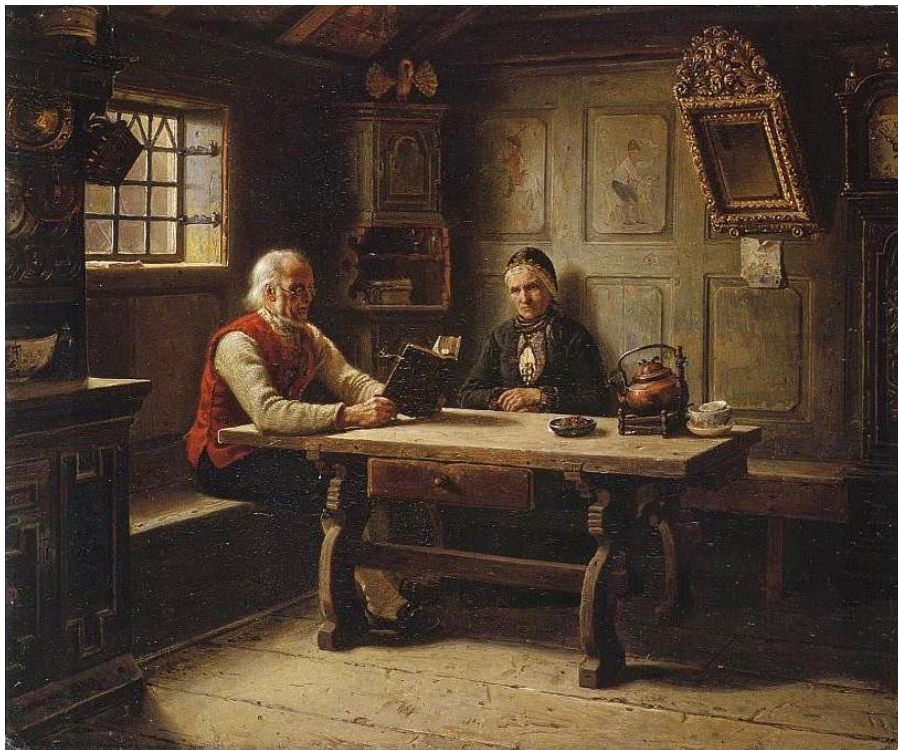

LUNDS
UNIVERSITET

Historiska institutionen
HISA22, HISA02, VT 2017

Temakurs

RELIGION OCH EMANCIPATION, INDIVID OCH KOLLEKTIV FRÅN REFORMATIONEN TILL 1900- TALET

Lärare: *Eva-Helen Ulvros och Yvonne Maria Werner*

Kurspresentation

Hur tedde sig livet i Norden under en tid då – liksom i många av dagens muslimska länder – religionen utgjorde samhällets fundament och dess utformning var ett hett tema som kunde sätta hela samhällen i brand? Hur påverkades samhället och människors villkor och tänkande av upplysningens och franska revolutionens idéer då gamla hierarkier ifrågasattes och individens rättigheter alltmer kom i fokus? Vilken roll spelade 1800-talets nya frihetsdiskurs och emancipationsprocesser? Och vilken roll har kristendomen spelat i det moderna samhället? Dessa frågor bildar utgångspunkten för denna kurs, som med fokus på Sverige och Norden och med utblickar mot det övriga Europa belyser samspelet mellan individ, samhälle och kultur från reformationen och fram till 1900-talets förra del. Kursen lyfter fram begrepp som konfessionalisering och sekularisering, individ, klass och genus, offentligt och privat, modernitet och tradition. Kursen fokuserar dels på *kyrkans och religionens roll*, dels på *det framväxande moderna samhället och dess betydelse för individ och samhälle*.

Kursens mål är att ge ökad kunskap om och förståelse för:

- Religionens roll som normerande, identitetsskapande och kulturell faktor i samhället
- Medborgarskapsproblematiken och den spänningsfyllda relationen mellan stat, individ och samhälle
- Teoretiska begrepp kopplade till forskning om religion, medborgarskap och kön

Kursens består av följande sex delmoment

- Reformationen och hustavlans samhällsordning
- Folklig tro och kyrklig lära
- Offentligt och privat för kvinnor och män
- Kristendomen i det moderna samhället
- Borgerlighet, bildning, och genus
- Klasser och folkrörelser

Undervisningen består av *föreläsningar* och *diskussioner* i anslutning till litteraturen. Kursen inleds med två föreläsningar relaterade till kursens båda huvudteman. Därefter följer sex seminariövnningar, tre till varje huvudtema, med utgångspunkt från den obligatoriska litteraturen. Diskussionen tar sin utgångspunkt i frågor som finns i det häfte som delas ut i samband med introduktionen. Vi kommer också att diskutera källtexter kopplade till de olika temana. Seminarierna är obligatoriska, men om du på grund av sjukdom eller annan giltig anledning missar ett seminarium kompenseras detta med skriftliga inlämningsuppgifter. Vid de två sista seminarierna *diskuterar de fritt valda böckerna*. Varje student väljer en bok från listan över valfri litteratur (eller en annan bok i samråd med seminarieledarna) och ger en kort presentation av denna (ca 5 minuter).

Obligatorisk litteratur

Texterna ska vara inlästa till varje lektionstillfälle! Om man missar ett kurstillfälle eller inte är aktiv på lektionen, ska en skriftlig redogörelse för texterna lämnas in. Frånvaro från mer än två gånger medför att man får gå om kursen.

Litteratur till Werners seminarier (1, 2 och 4)

* finns i artikelkompendium

Seminarium 1: Reformationen och hustavlans samhällsordning

Ankarloo, Bengt, *Satans raseri. En sannfärdig berättelse om det stora häxoväsendet i Sverige och omgivande Länder*, 2011 (2007), s. 45-50, 84-98, 131-135, 200-218 (40 s.) Boken finns att låna på flera bibliotek och finns också på google books

Berntsson, Martin, *Klostren och reformationen. Upplösningen av kloster och konvent i Sverige 1523-1596*, 2003, s. 274ff, 283-289, 292-310 (27 s.) *

Lindstedt Cronberg, Marie, ”Den patriarkala familjen – naturrätt, hustavla och rättslig uppfattning”: *Med våldsamt hand; Hustrumisshandel i 1800-talets Sverige. En studie av rättsliga, kyrkliga och politiska sammanhang*, Lund 2009, s. 36-42 (7 s.) *

Wåghäll Nivre, Elisabeth, Larsson, Olle, *Reformationstiden. Kultur och samhällsliv i Luthers Europa*, 2000, s. 67-72, 79-88, 122-131, 201-207 (27 s.) *

Seminarium 2: Folklig tro och kyrklig lära

Malmstedt, Göran, *Bondetro och kyrkoro. Religiös mentalitet i stormaktstidens Sverige*. 2002 (197 s.)

Seminarium 4: Kristendomen i det moderna samhället

Blaschke, Olaf, ”Germany in the Age of Culture Wars”: Sven Oliver Müller and Cornelius Torp (eds.), *Imperial Germany revisited. Continuing Debates and New Perspectives*, 2011, s. 125-140 (15 s.) *

Jarlert, Anders, ”Det ’långa’ 1800-talet som en andra konfessionell tidsålder”: Rune Imberg & Torbjörn Johansson (red.), *Nåd och sanning. Församlingsfakulteten 10 år*. Göteborg 2003, s. 87-98 (11 s.)*

McLeod, Hugh, *Secularisation in Western Europe, 1848-1914*, 2000, s. 234-247 (13 s.) *

Werner, Yvonne Maria, *Nordisk katolicism Katolsk mission och konversion i Danmark i ett nordiskt perspektiv*, Stockholm 2005, 9-32 (extensivt) 197-231, 284-306 (46 s.) *

Wejryd, Cecilia, ”Tiden från 1860-1910 – väckelse och en andra konfessionalisering”: *Kyrka i Sverige: introduktion till svensk kyrkohistoria*, Stockholm 2013, s. 269-274, 283-291 (15 sidor) *

Totalt antal sidor: 358

Litteratur till Ulvros seminarier (3, 5 och 6)

Seminarium 3: Identitet och modernitet, genus, offentligt och privat

Ambjörnsson, Ronny: ”Om den europeiska identitetens historiska rötter”: *Folkets historia* årg.23 nr 1, 1995, s. 2-13 (12 s.) *

Berggren, Henrik/Trägårdh, Lars: Kap. 2 och 3 ur *Är svensken människa? Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. Norstedts 2006, s. 33-76 (43 s)

Rydström, Jens & Tjeder, David: Kap. 1 och 2, ur, *Kvinnor, män och alla andra. En svensk genushistoria*, Studentlitteratur 2009, s. 21-89 (69 s.)

Seminarium 5: Bildning, genus, klass och folkrörelser

Marcusdotter, Marianne, Kap. 1 ”Folkhögskolan – ett tidigt uttryck för demokratiska strävanden i Skandinavien”: ”*Med vackra inslag prydd din lefnads väf!*”. *Skapande Vetande* 42, Linköping 2005, s. 33-58 (25 s.)

Olsson, Björn, ”Det intellektuella livets nya former”: *Den bildade borgaren. Bildningssträvan och folkbildning i en norrländsk småstad*, Carlssons 1994, s.47-87 (40 s.)

Tjeder, David, ”Konsten att bli herre öfver hvarje lidelse”: *Manligt och Omanligt i ett historiskt perspektiv*, red. Anne Marie Berggren, FRN 1999, s. 177-192 (15 s.) *

Ullman, Annika: ”Anna Ahlström – stiftarinna”: *Förbjuden frukt på kunskapens träd. Kvinnliga akademiker under 100 år*, red. Britt Marie Fridh-Haneson, Ingegerd Haglund, Atlantis 2004, s. 83-105 (22 s.)

Ulvros, Eva Helen: Kap. 5 ”På väg ut i offentligheten”: *Fruar och mamseller. Kvinnor inom sydsvensk borgerlighet 1790-1870*, Lund 1996, s. 273-288 (15 s.) *

Seminarium 6: Identitet, genus, klass och folkrörelser

Blomberg, Eva, ”Konsten och garderoben. Personlighet och mode 1900-1950”: *Iklädd identitet. Historiska studier av kropp och kläder*, red. Madeleine Hurd, Tom Olsson, Lisa Öberg, Carlssons 2005, s. 184-218 (34 s.)

Ulvros, Eva Helen, ”Den nya kvinnan”: *Individer i rörelse. Kulturhistoria i 1880-talets Sverige*, red. Birgitta Svensson & Anna Walette, Makadam 2012 (30 s.)

Åkesson, Lynn, ”Veta sitt värde”: *Modärna tider. Vision och vardag i folkhemmet*, red. Jonas Frykman och Orvar Löfgren, Lund 1985, s. 353-420 (67 s.) *Finns i 17 exemplar på olika bibliotek i Lund, varav 12 exemplar på Wrangel*

Totalt antal sidor: 379

Litteratur för specialuppgift

- Alvunger, Daniel, *Nytt vin i gamla läglar: Socialdemokratisk kyrkopolitik under perioden 1944-1973*, 2006
- Ambjörnsson, Ronny, *Den skötsamme arbetaren. Idéer och ideal i ett norrländskt sågverkssamhälle 1880-1930*, 1988
- Ankarloo, Bengt, *Helvetet. Döden och de eviga straffen i Västerlandets kristna tradition*, 2003
- Ankarloo, Bengt, Henningsen, Bernt, *Häxornas Europa 1400-1700. Historiska och antropologiska studier*, 1987
- Ankarloo, Bengt, *Satans raseri. En sannfärdig berättelse om de stora häxoväsendet i Sverige och omgivande länder*, 2007
- Artaeus, Iréne, *Kvinnorna som blev över. Ensamstående stadskvinnor under 1800-talets första hälft - fallet Västerås*, 1992
- Arvidsson, Ann-Sofie, *Makten och döden. Stat och kyrka möter efterlevande under ett långt 1700-tal*, 2007
- Barry, Jonathan et al (eds), *Witchcraft in Early Modern Europe*, 1996
- Berggren, Henrik/Trägårdh, Lars, *Är svensken människa? Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*, 2006
- Berggren, Lars, *Ångvisslans och brickornas värld. Om arbete och facklig organisering vid Kockums Mekaniska Verkstad och Carls Lunds fabrik i Malmö 1840-1905*, 1995
- Berntsson, Martin, *Klostren och reformationen. Upplösningen av kloster och konvent i Sverige 1523-1596*, 2003
- Bjurman, Eva Lis, *Catrines intressanta blekhet. Unga kvinnors möte med de nya kärlekskraven 1750-1830*, 1998
- Björk, Gunnela, *Att förhandla sitt medborgarskap. Kvinnor som kollektiva politiska aktörer i Örebro 1900-1950*, 1999
- Bladh, Christine, *Månglerskor. Att sälja från korg och bod i Stockholm 1819-1846*, 1992
- Blomberg, Eva, *Män i mörker. Arbetare, reformister och syndikalister. Politik och identitet i svensk gruvindustri 1910-1940*, 1995
- Blomqvist, Håkan, *Socialdemokrat och antisemit? : den dolda historien om Arthur Engberg*, 2001
- Blückert, Kjell, *The Church as A Nation: a study in ecclesiology and nationhood*, 2000
- Bokholm, Sif, *En kvinnoröst i manssamhället. Agda Montelius 1850-1920*, 2000
- Bokholm, Sif, *I otakt med tiden. Om rösträttsmotstånd, antipacifism och nazism bland svenska kvinnor*, Atlantis 2008
- Brilkman, Kajsa, *Undersåten som förstod : den svenska reformatoriska samtalsordningen och den tidigmoderna integrationsprocessen*, 2013
- Carls, Lina, *Våp eller nucka? Kvinnors högre studier och genusdiskursen 1930-1970*, 2004

- Carlsson Wetterberg, Christina, "...bara ett öfverskott af lif...". *En biografi om Frida Stéenhoff (1865-1945)*, 2010
- Chadwick, Owen, *The secularization of the European mind in the nineteenth century*, 1990
- Christopher Clark, Wolfram Kaiser (eds.), *Culture Wars. Secular-Catholic Conflict in Nineteenth-Century Europe*, 2003
- Claesson, Urban, *Folkhemmets kyrka. Harald Hallén och folkkyrkans genombrott. En studie av socialdemokrati, kyrka och nationsbygge med särskild hänsyn till perioden 1905-1933*, 2004
- Davidoff, L. & Hall, C., *Family Fortunes. Men and Women of the English Middle Class 1780-1850*. Hutchinson 1987
- Duffy, E., *The Voices of Morebath – Reformation & Rebellion in an English Village*, 2001
- Englund, Boel & Kåreland, Lena, *Rätten till ordet. En kollektivbiografi över skrivande Stockholmskvinnor 1880-1920*, 2008
- Eskilsson, Lena, *Drömmen om kamratsamhället. Kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad*, 1991
- Florin, Christina & Johansson, Ulla, "Där de härliga lagrarna gro...". *Kultur, klass och kön i det svenska läroverket 1850-1914*, 1993
- Florin, Christina, *Kampen om katedern. Feminiserings- och professionaliseringsprocessen inom den svenska folkskolans lärarkår 1860-1906*, 1987
- Florin, Christina, *Kvinnor får röst. Kön, känslor och politisk kultur i kvinnornas rösträttsrörelse*, 2006
- Forster, M. R., *The Counter Reformation in the Village: Religion and Reform in the Bishopric Speye, 1560-1720*, 1992
- Frangeur, Renée, *Yrkeskvinna eller makens tjänarinna? Striden om yrkesrätten för gifta kvinnor i mellankrigstidens Sverige*, 1998
- Gelfgren, Stefan, *Ett utvalt släkte: väckelse och sekularisering. Evangeliska fosterlandsstiftelsen 1856-1910*, 2003
- Ginzburg, Carlo, *Osten och maskarna. En 1500-tals mjölnares tankar om skapelsen*, 1996
- Greiff, Mats, *Kontoristen. Från chefens högra hand till proletär*, 1992
- Gross, Michael B., *The war against Catholicism : liberalism and the anti-Catholic imagination in nineteenth-century Germany*, 2004
- Gunnarsson, Lars, *Kyrkan, nazismen och demokratin. Åsiktsbildning kring svensk kyrklighet 1919-1945*, 1995, s. 41-154.
- Göransson, Anita, *Från familj till fabrik. Teknik, arbetsdelning och skiktning i svenska fabriker 1830-1877*, 1988
- Hammar, Inger, *Emancipation och religion. Den svenska kvinnorörelsens pionjärer i debatt om kvinnans kallelse ca 1860-1900*, 1999
- Hammarström, Per, *Nationens styvbarn. Judisk samhällsintegration i några Norrlandsstäder 1870-1940*, 2007
- Hartman Söderberg, Ingrid, *Vidunder till qvinnor. Sju systrar som pionjärer i yrkesliv och offentlighet 1860-1935*, 2004

- Hasselberg, Ylva, *Den sociala ekonomin. Familjen Clason och Furudals bruk 1804-1856*, 1998
- Heggestad, Eva, *Fången och fri. 1880-talets svenska kvinnliga författare om hemmet, yrkeslivet och konstnärskapet*, 1991
- Heiding, Fredrik & Magnus Nyman (red.), *Doften av rykande veckor. Reformationen ur folkets perspektiv*, 2016 (i urval)
- Hirdman, Yvonne, *Att lägga livet till rätta. Studier i svensk folkhemspolitik*, 1989
- Hirdman, Yvonne, *Den socialistiska hemmafrun och andra kvinnohistorier*, 1992
- Hirdman, Yvonne, *Med kluven tunga. LO och genusordningen*, 1998
- Hoffman, P. T., *Church and community in the Diocese of Lyon, 1500-1789*, 1984
- Horgby, Björn, *Egensinne och skötsamhet. Arbetarkulturen i Norrköping 1850-1940*, 1993
- Hunt, Lynn, *The Family Romance of the French Revolution*, 1992
- Jansdotter, Anna, *Ansikte mot ansikte. Räddningsarbete bland prostituerade kvinnor i Sverige ca 1850-1920*, 2004
- Jarlert, Anders, *Judisk "ras" som äktenskapshinder i Sverige : effekten av Nürnberglagarna i Svenska kyrkans statliga funktion som lysningsförrättare 1935-1945*, 2006
- Jarrick, A, *Den himmelske älskaren. Herrnhutisk väckelse, vantro och sekularisering i 1700-talets Sverige*, 1989
- Jarrick, Arne, *Mot det moderna förnuftet. Johan Hjerpe och andra småborgare i Upplysningstidens Stockholm*, 1992
- Johansson, Ella, *Skogarnas fria söner. Maskulinitet och modernitet i norrländskt skogsarbete*, 1994
- Jonsson, Inger, *Linodlare, väverskor och köpmän. Linne som handelsvara och försörjningsmöjlighet i det tidiga 1800-talets Hälsingland*, 1994.
- Koll, Anu Mai, *Stat, kyrka, samhälle. Den stormaktstida samhällsordningen i Sverige och Östersjöprovinserna*, 2000
- Koivunen Bylund, Tuulikki, *"Frukta icke, allenast tro". Ebba Boström och Samariterhemmet 1882-1902*, 1994
- Kvinnor på gränsen till medborgarskap. Genus, politik och offentlighet 1800-1950*, red. Christina Florin och Lars Kvarnström, 2001
- Kyrka och nationalism i Norden. Nationalism och skandinavism i de nordiska folkkyrkorna under 1800-talet*, red. I. Brohed, 1998
- Lagerlöf Nilsson, Ulrika, *Med lust och bävan. Vägen till biskopsstolen inom Svenska kyrkan under 1900-talet*, 2010
- Landes, Joan B., *Women and the Public Sphere in the Age of the French Revolution*, 1988
- Larsson, Birgitta, *Conversion to Greater Freedom? Women, Church and Social Change in North-Western Tanzania under Colonial Rule*, 1991
- Larsson, Esbjörn, *Från adlig uppfostran till borgerlig utbildning. Kungl. Krigsakademien mellan åren 1792 och 1866*, 2005
- Larsson, Maja, *Den moraliska kroppen. Tolkningar av kön och individualitet i 1800-talets populärmedicin*, 2002

- Larsson, Olle, *Biskopen visiterar. Den kyrkliga överhetens möte med lokalsamhället 1650-1760*, 1999
- Lewis, Katarina, *Schartauansk kvinnofromhet i tjugonde seklet – en religionsetnologisk studie*. 1997
- Liliequist, Jonas, *Brott, synd och straff. Tidelagsbrottet i Sverige under 1600- och 1700-talen*, 1992
- Lindberg, Alf, *Väckelse, frikyrklighet, pingströrelse : väckelse och frikyrka från 1800-talets mitt till nutid*, 1985
- Lindberg, Bo H., *Praemia et Poenae. Etik och straffrätt i Sverige i tidig ny tid*, Band 1, 1992
- Ljunggren, Jens, *Kroppens bildning. Linggymnastiken som manlighetsprojekt*. 1999
- Malmstedt, Göran, *Helgdagsreduktionen. Övergången från ett medeltida till ett modernt år i Sverige 1500-1800*, 1994
- Manns, Ulla, *Den sanna frigörelsen. Om Fredrika Bremerförbundet 1884-1921*, 1997
- Manns, Ulla, *Upp systrar, väpnen er! Kön och politik i svensk 1800-talsfeminism*, 2005.
- Many are Chosen: Divine Election and Western Nationalism*. W. R. Hutchison & H. Lehmann, (eds), 1994
- Markusson Winkvist, Hanna, *Som isolerade öar. De lagerkransade kvinnorna och akademien under 1900-talets första hälft*, 2003
- Maurits, Alexander, *”Den vackra och erkända patriarchalismen”. En undersökning av den lundsiska högkyrklighetens präst- och manlighetsideal*, 2013
- Matovic, Margareta, *Stockholmsäktenskap. Familjebildning och partnerval i Stockholm 1850-1890*, 1984
- McEachern, C., et al. (ed.), *Religion and Culture in Renaissance England*, 1992
- McLeod, Hugh, *Secularisation in Western Europe, 1848-1914*, 2000
- Milton, Lena, *Folkhemmetes barnmorskor: den svenska barnmorskekårens professionalisering under mellan- och efterkrigstid*, 2001
- Modärna tider. Vision och vardag i folkhemmet*, red. Jonas Frykman och Orvar Löfgren, 1985
- Muchembled, Robert, *Djävulens historia*, 2000
- Nordiske folkekirker i opbrud – National identitet og international nyorientering efter 1945*, red. Schörring, 2001
- Nyman, Magnus, *Förlorarnas historia. Katolskt liv i Sverige från Gustaf Vasa till drottning Kristina*, 1997
- Oden, Birgitta, Persson, Bodil E. Werner, Yvonne Maria, *Den frivilliga döden. Samhällets hantering av självmord i historiskt perspektiv*, 1998
- Oja, Linda & Lennersand, Marie, *Livet går vidare. Älvdalen och Rättvik efter de stora häxprocesserna 1668-1671*, 2006
- Olli, Soili-Maria, *Visioner av världen. Hädelse och djävulspakt i justitierevisionen 1680-1789*, 2007
- Ottosson, Mikael, *Sohlberg och surdegen. Sociala relationer på Kosta Glasbruk 1820-1880*, 1999

- Persson, Bodil, *Gud verkar genom naturliga medel. Pestens härjningar i Skåne 1710-13*, 2006
- Petrén, Erik, *Kyrka och makt : bilder ur svensk kyrkohistoria*, 2000
- Pleijel, Hilding, *Hustavlans värld : kyrkligt folkliv i äldre tiders Sverige*, 1970
- Rémond, René, *Religion and Society in Modern Europe*, 1999
- Roger Griffin (ed.), *Fascism, Totalitarianism and Political Religion*, 2005
- Rosenbeck, Bente, *Kvindetiden. Den moderne kvindligheds historie 1880-1980*, 1987
- Ross, Ronald J., *The failure of Bismarck's Kulturkampf : Catholicism and state power in imperial Germany, 1871-1887*, 1998
- Rönnbäck, Josefin, *Politikens genusgränser. Den kvinnliga rösträttsrörelsen och kampen för kvinnors politiska medborgarskap 1902-1921*, 2004
- Sanders, H. (red), *Mellem Gud og Djævulen. Religiøse og magiske verdensbilleder i Norden 1500-1800*, 2001
- Sekelskiftet och kön. Strukturella och kulturella övergångar år 1800, 1900 och 2000*. Anita Göransson (red), 2000
- Simonsen, Anders, *Bland hederligt folk. Organiserat sällskapsliv och borgerlig fornering i Göteborg 1755-1820*, 2001
- Sommestad, Lena, *Från mejerska till mejerist. Studier i mejeriyrkets maskuliniseringsprocess*, 1992.
- Stenberg, Göran, *Döden diktar. En studie i likpredikningar och gravtal från 1600- och 1700-talen*, 1998
- Stolt, Birgit, *Martin Luther, människohjärtat och Bibeln* (ny upplaga), 2016
- Sundin, Jan, *För Gud, staten och folket. Brott och rättskipning i Sverige 1600-1840*, 1992
- Sörensen, Thomas, *Det blänkande eländet. En bok om Kronprinsens husarer i sekelskiftets Malmö*, 1997
- Sörlin, Per, *Trolldoms- och vidskepelseprocesserna i Göta hovrätt 1635-1754*, 1993
- The Decline of Christendom in Western Europe, 1750–2000*, eds. H. McLeod & W. Ustorf, 2003.
- Thidevall, Sven, *Kampen om folkkyrkan. Ett folkkyrkligt reformprograms öden 1928-1932*, 2000
- Thörn, Håkan, *Modernitet, sociologi och sociala rörelser*, 1997
- Thörn, Håkan, *Rörelser i det moderna. Politik, modernitet och kollektiv identitet i Europa*, 1997
- Tjeder, David, *The Power of Character: Middle-class Masculinities. 1800-1900*, 2003
- Tornbjer, Charlotte, *Den nationella modern. Moderskap i konstruktioner av svensk nationell gemenskap under 1900-talets första hälft*, 2002
- Ullman, Annika, *Stiftarinnegenerationen. Sofi Almquist, Anna Sandström, Anna Ahlström*, 2004
- Ulvros, Eva Helen, *Dansens och tidens virvlar. Om dans och lek i Sveriges historia*, 2004
- Ulvros, Eva Helen, *Fruar och mamseller. Kvinnor inom sydsvensk borgerlighet 1790-1870*, 1996
- Ulvros, Eva Helen, *Sophie Elkan. Hennes liv och vänskapen med Selma Lagerlöf*, 2001
- Walser, Helmut, *German nationalism and religious conflict : culture, ideology, politics, 1870-1914*, 1995
- Vammen, Tinne, *Rent og urent. Hovedstadens piger og fruer 1880-1920*, 1986

- Weikert, Monika, *I sjukdom och nöd. Offerkyrkoseder i Sverige från 1600-tal till 1800-tal*, 2004
- Verdier, Yvonne, *Tvätterskan, sömmerskan, kokerskan. Livet i en fransk by genom tre kvinnoyrken*. 1988.
- Wikander, Ulla, *Kvinnors och mäns arbeten. Gustavsberg 1880-1980. Genusarbetsdelning och arbetets degradering vid en porslinsfabrik*, 1988
- Werner, Yvonne Maria (ed.), *Christian Masculinity. Men and Religion in Northern Europe 1830-1940*, 2011
- Werner, Yvonne Maria, *Katolsk mission och kvinnlig motkultur: Sankt Josefsystarna i Danmark och Sverige 1856-1936*, 2002
- Werner, Yvonne Maria, *Nordisk katolicism Katolsk mission och konversion i Danmark i ett nordiskt perspektiv*, 2005
- Werner, Yvonne Maria, & Harvard, Jonas (eds.), *European Anti-Catholicism in a Comparative and Transnational Perspective*, 2013
- Wolffe, John, *The Protestant Crusade in Great Britain, 1829-60*, 2001
- Öhrström, Eva, *Elfrida Andrée. Ett levnadsöde*. Prisma 1999
- Östberg, Kjell, *Efter rösträtten. Kvinnors utrymme efter det demokratiska genombrottet*, 1997
- Östling, Per-Anders *Blåkulla, magi och trolldomsprocesser: En folkloristisk studie av folkliga trosföreställningar och av trolldomsprocesserna inom Svea Hovrätts jurisdiktion 1597-1720*, 2002

Riktlinjer för hemtenta

Hemtentan skall vara i essäform och utifrån den obligatoriska litteraturen och den fritt valda boken behandla texter från minst fyra av kursens sex teman (seminarietillfällen), men gärna samtliga. Essän ska vara på cirka 8 sidor. Försök att integrera så många av kursens texter som möjligt i essän. Instuderingsfrågorna till seminarierna, vilka delas ut i samband med introduktionen, kan tjäna som hjälp och vägledning vid författandet. Den fritt valda boken kan tas som utgångspunkt för essän men också utgöra ett eget avsnitt i essän. Fotnoter behöver inte sättas ut, men det ska framgå vilka arbeten som refereras och diskuteras. Arbeta med den språkliga formen och förse gärna essän med talande underrubriker!

Schema

Introduktionsföreläsningar

Lärare

20 februari 12.15-13   Introduktionsföreläsning 1 i sal B339
20 februari 13.15-14   Introduktionsföreläsning 2 i sal B339

YMW
EHU

Seminarier

Samtliga seminarier är OBLIGATORISKA.

24 februari 12.15-14, sal B429   **Seminarium 1**
Läs: Ankarloo, Lindstedt-Cronberg, Berntsson, Wåghäll Nivre
(grupprum B338 & B353)

YMW

27 februari 13.15-15, sal B336   **Seminarium 2**
Läs: Malmstedt (och Wejryd)
(grupprum B338 & B353)

YMW

2 mars 13.15-15, sal B336   **Seminarium 3**
Läs: Ambjörnson, Berggren/Trägårdh, kap. 2 & 3,
Rydström/Tjeder, kap.1 & 2

EHU

6 mars 13.15-15, sal B240   **Seminarium 4**
Läs: Blaschke, Jarlert, Wejryd, McLeod, Werner
(grupprum B338 & B353)

YMW

8 mars 10.15-12, sal B129   **Seminarium 5**
Läs: Olsson, Marcusdotter, Tjeder, Ullman, Ulvros (Fruar)

EHU

10 mars 10.15-12, sal C214   **Seminarium 6**
Läs: Blomberg, Ulvros (Den nya kvinnan), Åkesson

EHU

På de två sista seminarierna delas deltagarna i två grupper, en för varje lärare

14 mars 10.15-12 & 13.15-15, sal A127

Seminarium 7 & 8

EHU

14 mars 10.15-12 & 13.15-15, sal B429

Seminarium 7 & 8

YMW

Diskussion av den fritt valda litteraturen

Hemtentan skickas digitalt till båda lärarna senast den 20 mars kl. 16.

Frågor till Werners seminarieövningar

Kursdeltagarna delas in i tre diskussionsgrupper. Varje grupp har ansvar för två frågor (samma på alla seminarierna) och inleder diskussionen kring dessa. *Men alla deltagare läser givetvis alla texter och tittar på alla frågor.*

Seminarium 1: Reformationen och hustavlans samhällsordning

Läs: Ankarloo, Berntsson, Lindstedt-Cronberg och Wåghäll Nivre

1. I Wåghäll Nivre beskrivs den medeltida världsbilden. Hur förändrades denna världsbild vid nya tidens början. Vad var orsakerna till denna förändring? Och vilka konsekvenser fick detta för kyrkans ställning i samhället?
2. Hur kommer religionens centrala ställning till uttryck i den så kallade hustavlans? Hur har hustavlans ställning bedömts inom forskningen? Vilken betydelse hade äktenskap, familj och hushåll i det tidigmoderna samhället (jfr Lindstedt-Cronberg)? Och vad menas med husbondevälde?
3. Berntsson behandlar de konsekvenser reformationen fick för klosterväsendet. Vilken kritik riktade reformatorerna mot klosterväsendet? Hur ställde sig kungamakten? Vilken roll spelade liturgin och klostren i de folkliga upproren mot Gustav Vasa? Hur argumenterade företrädarna för den katolska religionen i sitt försvar för klostren?
4. Berntsson ger en ingående analys av begreppet ”Guds tjänst”. Hur förändrades innebörden av detta begrepp genom reformationen? Vad säger oss detta om klostrens och religionens funktion i det katolska samhället? Kunde – med dåtida förutsättningar – klosterliv förenas med en reformatorisk religionsuppfattning?
5. Vad var enligt Wåghäll Nivre och Ankarloo orsakerna till häxprocesserna? Hur förklaras det faktum att fler kvinnor än män anklagades för häxeri? Hur hanterades trolldom i lagstiftning och praxis? Vilka kriterier användes för att skilja magi från religion?
6. Vad säger oss häxprocesserna i Dalarna om synen på trolldom i Sverige? Hur kan man förklara överheten agerande? Och hur ska man förklara barnens aktiva roll i det hela? Vilka likheter och skillnader framträder mellan katolskt och protestantiskt vad gäller hanteringen av trolldom?

Seminarium 2: Folklig tro och kyrklig lära

Läs: Malmstedt (och Wejryd extensivt)

1. Malmstedt lyfter fram gudstjänstlivets centrala betydelse under tidigmodern tid och visar på en betydande diskrepans mellan den normativa ordningen och folks faktiska beteende. Vilka uttryck tog sig detta? Vilka åtgärder vidtogs för att stävja oordningen. Och hur förhöll det sig i andra europeiska länder?
2. Hur såg den svenska prästutbildningen ut efter reformationen? Vilka olika typer av prästtjänster fanns det? Hur tillsattes prästtjänsterna? Vilket inflytande hade församlingen över dessa tillsättningar? Och hur förhöll det sig med prästernas sociala förankring?
3. Under 1500- och 1600-talet strävade kyrkoledningen efter att reformera och forma prästerskapet efter bestämda ideal. Hur såg dessa ideal ut? På vilka sätt stred prästernas gängse levnadsvanor mot dessa ideal? Och vilka likheter och skillnader fanns det mellan överhetens och folkets syn på hur en präst borde vara?
4. Malmstedt menar att folk i allmänhet hade en stark gudstro och att man satte stort värde på gudstjänsten. Vilka faktorer anför han till stöd för detta påstående? Hur skilde sig den gemene svenskens gudstjänst- och nattvardsuppfattning från den kyrkliga överhetens? Vilka slutsatser kan man dra av barns och ungdomars ”lek med de heliga”? Och vad säger oss den folkliga kyrkogårdskulturen om synen på döden och de döda?
5. Reformationen innebar stora förändringar i gudstjänstlivet. På vilka punkter var reformerna framgångsrika? Och vilka reformer hade svårt att slå igenom? Vilken roll spelade det lokala prästerskapet i detta sammanhang? Och hur skall man förklara att de folkliga synsätten och tolkningarna på viktiga punkter avvek från den kyrkliga överhetens?
6. Hur förändrades enligt Malmstedt religionens funktion i samhället under 1800-talet? Vilka uttryck tog sig detta? Och vilka likheter och skillnader finns det mellan väckelserörelsernas gudstjänstförståelse och de tidigmoderna reformatörernas? Varför tog de frikyrkliga avstånd från statskyrkosystemet (se Wejryd)?

Seminarium 4: Kristendomen i det moderna samhället

Läs: Blaschke, Jarlert, McLeod, Werner och Wejryd

1. McLeod tar upp kopplingen mellan konfession och nationell identitet. Vilka uttryck tog sig den konfessionella identiteten? Vilka skillnader noterar han mellan olika länder, regioner och religiösa grupper? Och vilken roll spelade religionen för konstruktionen av fiendebilder och anti-rörelser?
2. Vad avses med den teori om en andra konfessionell era som Blaschke utvecklat? Vilken betydelse har konflikterna mellan kyrka och stat, kulturkamp kallad, i detta sammanhang? Och hur förklarar han tidens konfessionella konflikter, alltså motsättningarna mellan katoliker och protestanter?

3. Hur och med vilka resultat tillämpar Jarlert denna teori på nordiska kyrkliga förhållanden? På vilka sätt innebär konfessionaliseringsteorin ett ifrågasättande av de inom äldre forskning rådande föreställningarna om 1800-talet som en period av sekularisering? Hur kan väckelserörelsernas utveckling och utbredning kopplas till denna teori? (jfr Wejryd) Och vad var utmärkande för den frikyrkliga väckelsen?
4. Werner hävdar att katolicismen under 1800-talet fick karaktären av en ”motkultur” i det moderna samhället. Vad avses med detta? Varför bedrev den katolska kyrkan mission i de nordiska länderna. Vilka metoder användes? Och vilka blev resultaten? Vilka likheter och skillnader framträder mellan denna katolska och protestantisk missionen (jfr Wejryd)?
5. Från den katolska kyrkoledningens sida strävade man efter att inkulturera den katolska tron i det nordiska samhället och skapa en nordisk katolicism. Vilka uttryck tog sig detta? Hur ställde man sig till grundvigianismen och andra uttryck för det protestantiska religiösa arvet? Och vilken roll spelade den nationella identiteten i detta sammanhang?
6. Från mitten av 1800-talet blev det möjligt för nordbor att lämna de lutherska folkkyrkorna och konvertera till andra kristna samfund. Många valde att bli katoliker. Hur motiverade de katolska konvertiterna detta sitt val? Vad var det som attraherade dem hos den katolska kyrkan? Och vad tog de avstånd från?

Frågor till Ulvros seminarieövningar

Seminarium 3: Identitet och modernitet, genus, offentligt och privat

Läs: Ambjörnson, Berggren/Trägårdh, kap. 2 & 3, Rydström/Tjeder, kap.1 & 2

1. Ronny Ambjörnsson lyfter i sin text fram olika resonemang om Europa. Hur har Europa ställts mot Asien? Vilka egenskaper har knutits till respektive kontinent? Varför? Lyft fram både Montesquieus idéer och andra filosofers! Hur tänker du själv kring detta?
2. Hur skiljer sig relationen stat/individ i det svenska samhället jämfört med USA och Tyskland enligt Berggren och Trägårdh i kapitel 2 i *Är svensken människa?* Håller du med? Vilka förklaringar finns till skillnaderna?
3. Hur beskriver Berggren och Trägårdh den svenska politiska kulturen? Vilka förklaringar finner de till den? Hur resonerar Berggren och Trägårdh kring Tocquevilles och Rousseaus idéer om staten kontra individen?
4. Berggren och Trägårdh talar i kapitel 3 i *Är svensken människa?* om en svensk teori om kärlek. Vad menar de med det? Hur har äktenskapsmönster och familjestruktur skiftat i olika delar av Europa? Varför?
5. Hur ser relationerna ut till staten, till familjen och till olika sammanslutningar ut i Sverige jämfört med i USA och Tyskland? Vad beror skillnaderna på, enligt Berggren och Trägårdh? Hur resonerar författarna om Rousseau, och vilka kopplingar gör de mellan honom och synen på individen i Sverige?
6. Vilka idéer om kvinnor och män förs fram i kapitel 1 i *Kvinnor, män och alla andra?* Vad fick det för konsekvenser? Ta upp viktiga sammanhang!
7. Vad innebar reformerna i mitten av 1800-talet för kvinnornas del enligt kapitel 2 i *Kvinnor, män och alla andra?* Hur såg man på sexualiteten och på äktenskapet? Vilka idéer fanns om kvinnor och offentlighet?

Seminarium 5: Bildning, genus, klass och folkrörelser

Läs: Olsson, Marcusdotter, Tjeder, Ullman, Ulvros (Fruar)

1. Björn Olssons text handlar om olika sällskap. Varför bildades läsesällskapen? Vad lästes? Hur såg de nationella och de internationella kontakterna ut?
2. Vilka olika typer av bildningssällskap presenterar Björn Olsson? Lyft fram likheter och skillnader mellan dem! Vilka målgrupper hade föreningarna? Vad menade man med bildning?
3. Vilka problem kan ha funnits för kvinnor att engagera sig i välgörenhetsföreningar under förra delen av 1800-talet, enligt Eva Helen Ulvros? Vilka argument användes för att uppmana kvinnor att göra det? I texten resoneras också om begreppen privat och offentligt. Hur?

4. Vilka teman fokuserar David Tjeder i "Konsten att blifva herre öfver hvarje lidelse"? Vad innebär dessa teman? Vilka män talar han om? Vad menar Tjeder att han funnit i rådgivningsböckerna som var viktigt för de unga männen att tänka på? Hur borde en lyckad man vara? Varför?
5. Vilka idéer byggde folkhögskolorna på, enligt Marianne Marcusdotter? Fanns det skillnader i synen på könen? Vilka?
6. Hur ser kopplingen folkhögskolor/nationalism ut? Vilken/vilka samhällsklasser riktades folkhögskolorna till? Vilka skillnader fanns mellan de svenska och de danska folkhögskolorna när de startades?
7. Hur motiverade de kvinnliga skolgrundarna sina skolor? Varför grundades så många skolor av kvinnor i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet, enligt Annika Ullman? Hur såg arbetsmarknaden ut för kvinnliga akademiker vid denna tid?

Seminarium 6: Identitet, genus, klass och folkrörelser

Läs: Blomberg, Ulvros (Den nya kvinnan), Åkesson

1. Eva Blomberg lyfter i "Konsten och garderoben" fram begreppen *personlighet* och *transformation*. Varför gör hon det? Vad innebär begreppen, och varför är de intressanta i början av 1900-talet? Hur påverkade detta svensk filmindustri? Hur ser relationen karaktär – personlighet ut?
2. Vad innebar begreppet "Den nya kvinnan", som presenteras i Eva Helen Ulvros text med samma titel? Hur såg synen på hetero- och homosexualitet ut i slutet av 1800-talet och kring år 1900? Vad förändrades? Varför?
3. Vad innebar sedlighetsdebatten, som rasade på 1880-talet? Vilka positioner finner vi i den?
4. Hur betraktades kvinnliga författare i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet? Vilka åsikter finner vi? Hur motiverades de?
5. Resonera kring synen på klass, kön och arbete i Lynn Åkessons text "Veta sitt värde" ur *Modärna tider!* Vad gav status och prestige? Vilka egenskaper eftersträvades? Vad inverkade negativt på människornas status i de olika grupperna?
6. Hur tänker du kring motsatsparet individ-kollektiv utifrån "Veta sitt värde"? Hur ser vår vardagsverklighet ut idag? Finns det likheter med den värld Åkesson målar upp?
7. Vad förändrades över tid i texten "Veta sitt värde"? Hur och varför? Vilka nya kollektiv ersatte de förra?